

romanopisja. Pokazalo se je, da je naraščajoči pomen čutnosti v neposredni zvezi z upadanjem in redukcijo aktivistične in metafizične dimenzije romanesknega junaka, da pomeni zmagoslavje čutnega relativizacije in problematizacije tradicionalnih implicitnih vrednot, da zasnutje v čutnem utemeljene transcendence odkritega Časa sovпада z dokončnim razkrojem smiselne in v nekem racionalnem bistvu (Ideji) utemeljene akcije. Hkrati pa je odkritje Časa razkrilo resnico same čutnosti, v fazi samopouživanja (v trpljenju in bolečini, ki si ju je nalagala sama) in samouničevanja se je čutnosti odprla lastna nihilistična dimenzija, razkril se je nič odkritega Časa (staranje in smrt) kot metafizične kategorije, dogodil se je konec metafizike same; vse to se zgodi v poeziji in na način poezije (kot umetnosti), saj je prav poezija kot izgovarjanje resnice čutnosti razkrivanje temeljev in načel, ki se metafiziki sami prikrivajo in jo iz svoje prikritosti šele omogočajo. Prav s temi sestavinami in lastnostmi, ki usodno problematizirajo temelje tradicionalne romaneskne strukture, pa se Proustov roman **Iskanje izgubljenega časa** uvršča med dela, ki pomenijo zadnje dejanje tradicionalnega evropskega romana in napoved ter prodor v področja moderne romanopisne literature.

Jožef Paganel:

KERUBINI

Tretje poglavje

Skozi zlepljene veke je videl omaro, na preseku oreha je čepel žalosten možic, okno — ni mogel napovedati prihoda nobene snežinke, čeprav so venomer prihajale od nekod, se tiho spuščale vanj, izginjale. Oh ko bi lahko še spal. Ob nogah so se mu toplo prepletale rjuhe, mehke od njegovega telesa. Pred njim so bile dolžnosti, velevale so, da mora čimprej vstati. Zvijača, ki jo je imenoval jutranji skok. Odeja je padla na tla, bos je šel v hlad umivalnika. Njegove roke so bile bolj dlakave kot poleti, seveda, poleti so bele in jih je navidez manj, teh dlak. Flake. A če človek presodi, bi moral imeti pozimi več dlak, pogledj: žival dobi kožušček! Mihajlo, Mihajlo. Do Mihajla je imel vedno pravi odnos, ki ga je določil že z imenom Mihajlo. To ime lahko daš samo sočloveku, na Mihajla je gledal kot na sobitje, danes se ne bo obril. Zobje lasje. Imel je kiselkast občutek, da bo še dolgo snežilo, samo sranje. Danes bo še nosil včerajšnje perilo, preveč se mu mudi, da bi iskal sveže spodnjice, sploh vse te stvari, ki se perejo.

Najhuje je bilo, da ni mogel iz sobe.

Hodil je naokrog, počel najrazličnejše reči. Tako je prijel za pero, ga dvakrat obrnil med prsti in ga postavil na mizo. Kaj mu je treba

prijemati za pero. Ali pa mizica, na katero se je naslanjal. Lahko bi ugriznil blazino.

Ce gre zdajle ven, bo prišel na stanovanjski urad čez petnajst minut. To ti je življenje. »Aj, ej, ej.« Gremo gremo fantje. Usedel se je na posteljo in začel delati iz odeje vulkan. Če bo vulkan dober, bo točno dve minuti po zgraditvi odšel iz sobe. No ja, vznožje je kar dobro zmečkal skupaj, vendar si je moral priznati, da bi bila zadeva opravljena že, če bi vzdignil odejo, to res ni nobena umetnost. Zanimivo je, kako se človeško razpoloženje spreminja; ko je včeraj odhajal od Pirihoval, je bil zelo zadovoljen... Se misliti si ne bi mogel, da bo danes tak. Začelo ga je zanimati, kakšna je barva njegovih oči. Pipan mu je večkrat rekel: »Tovariš komisar, vsi vam pravijo Jastrebo, ker imate zelene oči.« Napačno, jastreb ima sive oči. V ogledalu je lahko videl zelene oči, ali so bile pa res sive, to je tako težko določiti, na vsak način bo moral povprašati pri kakem tepcu.

Razboršku bo rekel, da je tepec, to ga že nekaj časa čaka, kajpak. Poklical ga bo predse in mu rekel: »Razboršek, kaj sem vam rekel o kartoteki? Ali nisem rekel, da mora biti kartoteka tako dobro urejena, kot jo ima Državna varnost?«

Zaprl je oči. Brez vida. Ugibal je, kje je kakšna reč, skušal hoditi med stoli, kdo bi si mislil, da je to tako težavno. Srakar, ta ima res jastrebove oči. »Gremo,« se je nenadoma zdramil iz otrplega telesa, »gremooooo!« — z donenjem je zgrabil aktovko, še skok med podboje in bil je v predsobi. Samo še plašč in klobuk je moral najti; plašč je imel tako rekoč pri roki, klobuk — tega pa ni. In vendar je dobro vedel, da ga je včeraj postavil sem. Ali naj odide kar brez klobuka, če zdaj odide, bo čez petnajst minut prispel natanko ob pol devetih na stanovanjski urad.

Hodnik ga je sprejel z ropotanjem posode iz Pirihovala stanovanja, stene so dišale po rumeni barvi — muka, sama muka...

Čudno pravzaprav: dan je bil svetel, pomladen. Pirihoval je spadal zraven, s kanglico v roki in čopičem na zidu, živahno je žvižgal in poskakoval po levi nogi.

»Pridni, pridni,« ga je pohvalil Valenta. »Ta zid je bil res že preveč popisan.«

»O, gospod Valenta,« Pirihoval je odložil pribor in šel k njemu. »Tako tiho hodite, da vas sploh nisem slišal. Gotovo so vas izvežbali v šoli.«

»Dada,« je rekel Valenta, »vi pa belite, kaj? Čistite.«

»Ja, sem se pa res spravil k delu.« S pogledom je zajel stopnišče, ki je strmo zavijalo okoli popleskanega vogala. »Je bil že čas.«

»Čas, čas.« Čutil je potrebo, da se pogovori, trenutek se mu je zdel tak. »Dosti delate, kaj? Je že tako, da ima vsak svoje delo... Vsak doprinese k skupnosti.« Pirihoval bi ga lahko napačno razumel: Vsakdo priinese... »Vsi prispevamo, vsak po svoje. Je že tako.« Pirihoval se je nasmešnil. Pogledal je vstran. Začel je pomakati čopič v vedrico. Spet ga je pogledal z nagubanim čelom. »Hja...« je rekel.

»Dada, tako je. No ja.« Valenta je prišel bliže k zidu, da si ogleda barvni odtенок, izredno močan vonj neke med bencinom in vanilijo. Kje je dobil barvo? »No ja, jaz ne vem. Vsakdo pač dela po svoje, vsaj po mojem. To je ta skupnost, če zamižite, boste lahko videli ogromno število ljudi, ki delajo vsak nekaj.« Pirihoval se je zamislil, ampak, če se Valenta ni motil, je bilo na njegovem obrazu nasprotovanje. Verjetno mu ni do govorjenja in ker mi ne more kratkomalo obrniti hrbta, se tu zvija in pretvarja. »Pač tako je, Pirihoval, tako je in nič dru-

gače. Nič ne moremo pomagati, samo nekaj bi rad vedel. Ali ste me sploh poslušali, ali ste samo poskakovali tu pred menoj?»

»Poslušal, poslušal,« se je mačje prilizoval Pirihi, »hehe.«

»Da, dragi moj, to je že dokazano,« je z vzdihom ugotovil Valenta.

»Belili bomo stanovanja in vse, za začetek pa stopnišče. Senzal je dal denar, priskrbel barvo in dovoljenje.«

Valenta ga je zelo dobro razumel. Natančno je vedel, kaj se dogaja v hiši. Senzal ni bil muhast bogataš, ki ne ve, kaj bi počel, z njim je bilo nekaj drugega. Bil je upokojenec z vplivnimi zvezami, očitno ima vstop v Drmo, to je že dokazano, sam je rekel tako. Da, to sledi že iz vsega, kar je govoril in kar je nosil v hišo. Upokojenec torej, ki ga hoče spodrinuti s položaja predsednika hišnega sveta. Spletkaril bi torej rad ... Zvit nasmeh mu je švignil čez obraz: »Dobro, dobro, Pirihi. Bomo že videli.« Tega ne bo dovolil, ne zaradi sebe, ne zato, ker bi si tako želel biti predsednik, ampak zaradi vrtca. Če bo senzal predsednik, ne bodo nikoli dobili pravde z vrtcem, medtem ko Valenta pozna Majcna. Toda postavljalo se je vprašanje, kako ukrepati: kar prepovedati razmnoževanje in beljenje bi bilo proti dobrobiti hišne skupnosti, tega res ni mogel storiti. Senzala je treba drugače naučiti, kdo je kdo.

»Poslušajte, Pirihi,« je rekel temno, »da vas nikoli več ne slišim govoriti o beljenju. Sramotno za vas je, da ste tako pod vplivom tega človeka. Jaz bom odločal, kdaj in kaj bomo belili, dejansko je to stvar hišnega sveta. Dasi je senzalova namera dobrohotna in gledamo nanjo z naklonjenostjo, se mu mora prepovedati tako grobo vmešavanje v upravne zadeve hišne skupnosti. Barve bom priskrbel jaz, senzalove lahko prodamo ali zamenjamo za bone, tako lahko pridemo na morje v smislu hišne skupnosti.«

»Da, to je nenavadno krasno,« je rekel senzal razburjeno, prišel je iz Pirihevega stanovanja s fotografskim aparatom in svetlomerom. »O tem sem se že pogovarjal z gospodom Goričarjem, tega človeka res moramo spraviti na morje — krasen človek, pošten — škoda ga je tu.«

Valenta je naredil zelo miren obraz, senzal nikakor ne sme opaziti česa na njem. Seveda je senzal prisluškoval vsaki besedi, kdove koliko je slišal, lahko da so se mu nekatere izmuznile, ampak gotovo je razumel pomen tega pogovora. Obotavljanje ali zadrega bi vse poslabšala. Senzalu je treba naravnost v obraz povedati, naj odnese barve tja, odkoder jih je bil dobil — njegovemu prisluškovanju bo odvzel smisel, če ponovi, kar je govoril. Na žalost — tega se ni mogel spomniti. O presneto presneto. Kljub temu bo nekaj povedal, približno takole ... Vi senzal in vaš način — ah, nekaj se bo že spomnil. Predvsem bi mu lahko kaj zabrusil, mogoče kar: poberite svoje barve. zaradi mene jih lahko odnesete nazaj. No, to ne bi ravno spadalo zraven, saj senzal ni govoril o barvah, ampak o morju. No ja, najbolj še bi bilo po ovinkih — najprej malo o morju, kar naenkrat pa: vaših barv pri nas ne potrebujemo, hvala lepa.

Senzal je prestavljal Pirihi, obračal je njegovo glavo k steni. Nekajkrat je pogledal Valento z razprtimi očmi, kot da išče pomoči, pravzaprav bolj nasveta. »Neko prošnjo imam, tovariš komisar. Rad bi vas fotografiral, ne samo vas, temveč vse stanovalce. Po mojem je to dobra misel — v zvezi z novoletno zabavo, saj razumete.«

Valenta ni razumel, bil pa je že vnaprej pripravljen zavrčiti vsako prošnjo. Dobro bi bilo, ko bi se še prezirljivo zasmel — ne, to je že preveč, samo hladen, rahel nasmeh. »Prosim vas,« je rekel z na-

menom, da senzala osmeši, kajti bil je popolnoma prepričan, da senzal nima filma v aparatu, »fotografirajte me.«

»Seveda vas fotografiram, saj sem vas ravno hotel prositi za dovoljenje.«

Valenta je zamahnil z roko — kaj se je sploh spustil v to! »Saj, me boste že fotografirali, kar naj bo ...«

»Saj, saj, seveda, razumem,« je posmrkaval senzal, »pa pustimo to. Govorimo raje o novoletni proslavi. Zanj je tudi tale aparat.« Po težkal ga je v levici.

Vsi trije so se zazrli v aparat, kot da bi čakali, da se pokaže ptič in kaj stori.

»To je zelo dober aparat,« je rekel Valenta in se ga narahlo dotaknil, »na komisariatu uporabljamo prav take.«

»Da fotografirate kaznjence,« je vprašal Pirih in se zasmel, zraven pa še tako neobičajno dvignil desno nogo.

»Kaznjence, tudi mrtvece.« Čudno, da je senzal že lep čas tiho. Prej je nekaj govoril o novoletni zabavi in o fotografiranju, zdaj molči ... Kakšna neki je ta zveza med fotografskim aparatom in novoletno proslavo.

»Imam možnost, da z neke kmetije po tajnem kanalu dobivam mleko,« je spet začel govoriti senzal, »za celo hišo. Seveda proti plačilu in le v strogi tajnosti; saj veste, da morajo kmetje oddajati vse mleko zbirnim zdruţam. Ampak spleča pa se — v mestu se dostikrat zgodi, da ni mleka za dojenčke. No prosim vas, gospod predsednik hišnega sveta, nikar me ne glejte tako postrani.«

Valenta ga je pogledal s sovraštvo v očeh.

»Prosim, jaz sem samo — niti ne predlagal — samo povedal, da imam tako možnost. Omenil sem.«

»Vam se mogoče zdi, tovariš Zadnikar, da so to malenkostni prekrški. Verjemite mi, da tovariš komisar že ve, kaj je prav,« je Pirih poskušal zgladiti razpoloţenje. »Pozabimo to čimprej.«

Valenta je z odporom spoznal, da malone drhti od ugodja zaradi hišnikovih besed.

»Če dovolite, bi vas zdaj fotografiral!« Senzal je pritisnil na neko sklopko, dvignil svetlomer k očem in začel kroţiti okoli njiju. »Stopita malo nazaj!«

Še preden sta se prav znašla, ju je postavil ob steno, trikrat pritisnil na sproţilec in se zasmel vsakokrat iz drugega zornega kota: z vrha stopnic, s tal in čisto od blizu.

»Jutranja rapsodija,« se je šalil.

»Če dovolite zdaj vi meni, da enkrat kaj predlagam ali povem,« ga je zbodel Valenta, ki se je počutil, kot da bi bil prišel izpod prhe — bilo mu je mučno, ko se je spominjal, kako ga je objemal Pirih — »glede novoletne proslave. Jaz mislim, da moramo letos, ko se nam je odprla možnost praznovanja v krogu svoje druţine in nam ni obvezna udeleţba na Krajevni skupnosti, razmisliti o obliki praznovanja. Mislim, da bi bilo najboljše praznovati v okrilju hišnega sveta. In sicer tako, da proslava ne bi bila omejena, ampak bi imeli na razpolago celo hišo. Seveda je treba še premisliti, kako jo bomo izpeljali, potreben je nekakšen program. Jaz sem si takole predstavljal: otroci bi nekaj recitirali, odrasli pa bi se zabavali po svoje potem, ko bi spravili otroke v posteljo. Na vsak način pa otroci morajo imeti svojega dedka Mraza — to je ukaz, tovariša!«

»Kaj vi mogoče znate brati misli?« se je začudil senzal. »To je neverjetno, jaz sem mislil prav isto.«

»To je ukaz,« je ponovil Valenta.

»Imam še cel kup drugih predlogov: fotografije hišanov — vseh hišanov! Povečane fotografije po vseh stenah! To je zamisel!« Kar na lepem je začel govoriti v spakedranščini. »Kušče nagiždje, dober dan, otroka, debra dan iz Biždij, so vsi hišani zbrani? Dedek Mraz je prišel iz Biždij.«

Valenta je rekel: »Kaj govorite, Zadnikar?« Skrajno poparjen, brez volje in moči je stal in gledal vanj.

»Vem, vem,« senzal je vzletaval z rokami, »ne razumeta me in vendar je vse tako preprosto. Jaz bom dedek Mraz. Tu pred vama se nahaja dedek Mraz iz Biždij. Jaz oklicujem svojo kandidaturo. To je potrebno, da spodbudimo otrokovo domišljijo. Zakaj neki bi imeli običajnega, nezanimivega dedka Mraza? Kaj pravite?«

Valenta je zaprl oči: »Otroci bodo kvečjemu slabe volje, če boste take počeli. Vi ste tepec. Res si mislim to. Čimdlje vas gledam, bolj se mi zdi, da ste strašen tepec. Kakšen dedek Mraz! Prav, ne rečem, če si želite, bodite Mraz, nihče vam ne brani! Ampak dokler sem jaz v hiši, ne boste takole skakali naokrog!«

»Ugovarjati vam moram,« senzal se je menda razjezil. »Vi ne morete vedeti, kaj otroku pomeni takle dedek Mraz, ker jih nimate. Že zdajle vam povem, preoblekel se bom v ptiča!«

»Ne vem, ne vem,« je Pirihi majal z glavo in pomakal čopič v vedrico. »Meni se zdi to dobro, s tem ptičem, ampak ne vem, kaj bo rekel gospod Valenta.«

Njemu se je zazdel trenutek primeren za odhod. Bil je res že skrajni čas, sicer bo zadeva z vrtom propadla. Prav na kratko je razložil, da se mu mudi na urad za stanovanjske zadeve, in se skušal čimprej pobrati stran. S kotičkom očesa je še videl Piriha, ki je s čopičem previdno nanašal barvo na belilo, in senzala, kako se vrača v Pirihovo stanovanje.

Doli je pri kiosku stari Goričar v družbi dveh upokoјencev bral jutranjik. Valenta je zanalašč zavil na drugo stran ceste, da ga Goričar ne bi opazil, vendar je ta še isti hip zaklical: »Ali ste videli, da imajo tovarne trideset odstotkov izgube!« Zmagoslavno je mahal s časnikom. »To je zato,« je kričal Valenta skozi sneg, »ker se investicije še niso pokrile! Boste videli čez pet let!«

Medtem ko je hodil po uličicah starega mesta, je premišljal o senzalu. Dobro je vedel, da ga je polomil, ker mu ni že v začetku prepovedal nastopiti na novoletni proslavi. Saj je bilo jasno, da se to ne bo dobro končalo. Toda kljub vsemu se mu je senzal zdel sposoben ustvariti prijetno vzdušje; sklenil je, da ga bo krotil in njegove domisleke usmerjal v pravo strugo.

Sirena je zatulila: začel se je delovni dan, istočasno so se z minaretov oglasili tožeči glasovi muzeinov. Ura je udarila sedmo.

Valenta je pomislil, katero pot bi ubral čez Ljubljano, da bi bil čimprej na Debelini. Odločil se je za pot čez Mali trg, kjer so redno čistili ulice.

Pločniki so se osvobodili: ljudje so odšli na svoja delovna mesta. Tu in tam: ženica s cekarjem se vrača s trga, upokoјenec, mladi ljudje na poti v šolo, drugače so bile ceste prazne. Na trgu so ga dohitele mladinske brigade, ki so šle odstranjevat sneg — verjetno na železniško postajo, kjer so imeli težave z zameti.

»... prav pod Peco zrasle so nam Jesenice,« so peli mladinci, »železarna, ki jih je dostojna, sredi Notranjske prelepa je Postojna...«

Mraz jih mora žgati do kosti, je pomislil, revčke bi raje pošiljali v šole, da bi se pripravili za drugačno delo.

Sto lopat se je zibalo mimo. »Sredi je Ljubljana bela, danes je naš praznik dela...«

Voditelj brigade je dvignil lopato: »Pozdrav vsem delovnim ljudem Plamenče republike Slovenije! V boj za državo — !«

» — Z Murnovo glavo!« je zadonelo iz stotih grl.

Valenta se je nasmehnil in dvignil pest v pozdrav.

Mladino je njegova kretnja navdušila. »Pozdrav možu v sivem plašču,« je predlagal vodja: »V boj za čisto Plamenico — «

»S krepko Murnovo levico!«

Kmalu zatem je prispel na Debelino, urad za stanovanjske zadeve je mrgolel, ljudje so gomazeli po oknih in vratih, vpili so: »Dajte nam izkaznice.« Valenta je šel skozi sosednjo hišo na notranje dvorišče, v polegli tišini je prestopil zid in se vzel po požarnih stopnicah mimo nemih prizorov med cvetličnimi lončki: nekdo je šival, nekje so jedli, molče, vsak obraz gleda v svoj krožnik...

»Zdravo, stara sablja,« je vzkliknil Majcen, ki je ravno kadir na balkonu, mu pomolil dlan in ga potegnil čez ograjo, »stopiva noter, jaz sem se zraka že nasrkal, usedi se!«

»Prišel sem zaradi vrta,« mu je povedal Valenta, ko sta sedala. »Ti te žalostne štorije še ne poznaš, ko sem zadnjič prišel, je bil načelnik stari Perger, in on mi je seveda odklonil.«

»Da, da, bil sem v tujini.«

»Gre za nek vrt — za naš vrt. Hudournikova 15,« je pristavil, ko je Majcen segel po telefonu. »Nasprotna stranka je vrtec Petnajsti maj.«

»Tako, tako uredim.« Majcen je nestrpno trkal s svinčnikom po slušalki, še nekajkrat je zavrtel ročico. »Imamo čudnega referenta,« se je opravičeval, »sploh ga ne dobiš pri telefonu! Pokličem, njega nikjer. A, tukaj je! Da, tovariš referent?« Tačas so se odprla vrata in vstopil je suh, črn mož, ki je takoj začel govoriti in se zaradi nečesa pritoževati.

Načelnik je prišleka presenečeno pogledal: »Tu ste? Kdo je potem na telefonu?« je zdaj vprašal v slušalko. »Halo? Halo?« Končno jo je odložil, razširil roke in rekel: »Nič ne vem!«

Suhi, ki je medtem še vedno govoril, je postajal vse bolj razumljiv: »Tega ne prenesem več! Reberščak se je naselil v moji sobi in noče stran. Sedi za mizo, piše, odgovarja na telefonske pozive — pravi, da zato, ker v svoji nima telefona. Tovariš načelnik, postavljam vas pred alternativo: jaz ali pa Reberščak.« Udaril je z roko po mizi.

Majcnu je bilo opazno nerodno zaradi tega dogodka. »Tovariš referent, obnašajte se kot človek! Tu ste pred menoj — saj niste otrok. Reberščaka bomo že kako spravili ven. Zdaj je pred vami bolj pomembna naloga. Poročajte mi vse o sporu med vrtcem '15. maj' in hišnim svetom Hudournikova 15! Ta zadeva bi morala biti že zdavnaj rešena!«

Referent je bil dober uslužbenec: mahoma je pozabil na svoje težave, malce pomislil z nagubanim čelom in takoj ugotovil dejansko stanje: »Hišni svet Hudournikove 15 je pravilno ukrepal s pritožbo. Vrt se mu ne odvzame. Otroškemu vrtcu se odvzame lokacija zaradi nepravilne registracije zemljišča.«

Zdaj je bilo Valenti že nerodno: »Čakajte no, saj tega nismo zahtevali. Samo vrt nam pustite.«

»Pusti, pusti,« je dejal Majcen. »To bomo že mi uredili, to je naša stvar. Nič ne govori!«

»Zemljišče se dodeli mestnemu podjetju Mesprom kot skladišče mesnih izdelkov!« je nadaljeval referent.

»Ups!« je skočil Valenta pokonci. »To je še slabše! To smrdi!«

»Res, res, drži,« je kimal Majcen, referent je dopolnil: »Zato se Mespromu odvzame pravica do skladiščenja, dokler ne sezidajo primernih objektov, ki bodo preprečevali smrad! Ker je gradnja zaradi sestave zemljišča dobesedno nemogoča, se podeli cel hektar na voljo in neomejeno uporabo —.«

»Omejeno uporabo!« ga je popravil Majcen.

» — in omejeno uporabo podeli hišnemu svetu Hudournikove 15.«

»To ne bi bilo dobro,« je ugotovil načelnik.

»Tega hišni svet res ne potrebuje,« je pripomnil Valenta. »Ker navsezadnje res ne potrebujemo.« Misli je še nekaj razpresti, a ga je referent preglasil: »Tega hišni svet res ne potrebuje, zato se mu dodeljuje en ar zemljišča na uporabo do globine pet metrov za dobo desetih let. Ostalo zemljišče skupaj z vzgojnim objektom se dodeli stanovanjskemu uradu v smislu rekreacijskega centra.«

Skočil je po listine, nastala je tišina.

Majcen je sedel, širok in nekoliko votel, kot zmeraj je bahaško izkoriščal svoj doneči bas, Valenta se je spominjal. Majcen je natakal konjak: »To je francoski konjak, pridi popoldne k meni, dobiš steklenico.«

»A, si bil v Franciji?«

»Megève, dragi komisar Valenta, Megève. Pomisli, smučal sem — prvič v življenju.«

»Dobro se ti gode, Janko ...« se je smejal Valenta. »Pa kako je zdaj tam?«

»V Franciji? Ah, sranje kot vedno. Ti, veš kaj, oprosti zaradi tega, še sreča, da se pozna in ti lahko razložim, kdo drug bi si lahko mislil, da je bilo kaj narobe, saj veš, kako je, po dolgem času se vrneš in najdeš vse v neredu, saj si videl, kakšne razmere so tu. Perger je vpeljal izrazito neplameničarske postopke, ta referent, ki si ga videl, je njegov glavni sluga. Malo ščuvam Rebersčaka, mogoče bo kaj ... Sicer ga bom pa sam vrgel ven. Gotovo si opazil, kako je govoril.«

Valenta je rekel, da se je tudi njemu čudno zdelo, kako tu kar na hitro opravijo z vsem, a da je bil raje tiho, ker je tako ali tako pričakoval Majcnovo razlago. »Pa kaj, Perger ima kritje?«

»Mhm ...« Pogledal mu je čez glavo, Valenta je obmolknil, na tilniku je začutil referentove korake — prišel je s potrjenimi odločbami, Majcen se je podpisal na levi, Valenta na desni, referent pa je na vsako odločbo pritisnil pečat s Pergerjevim podpisom.

»Pridi še kaj,« je vabil Majcen, »pridi v klub.«

»Kar za menoj,« je rekel referent, »imamo dvigalo.«

Na cesti je stal pred vrati urada, s konice je zaplahutala zastava, počutil se je izpraznjenega. Pripeljal je tramvaj. Stekli so k stopnicam. Prostega sedeža ni.

Četrto poglavje

Stroj je zacvilil, gosta kaša ljudi se je stresla, sunek jih je vrgel naprej, potem so se razlezli, prilepljeni na ročaje so oblikovali prostor, drugi so sedeli v ravnih črtah. Mimo je teklo zastekljeno mesto, pritislo je k njim, nekaj z debelimi hišami, nekaj s svojim sivim ...

V vdolbini je prodajalna otrpnila v trepetanju svetlobe, svetloba je vrela iz nje, padala na kup snega, ljudje so se izogibali — zdaj je bil nov kup bledega snega, lisastega. Na njegovem ramenu sloni brada človeka, dotiki po vsem telesu so ga dražili, zvijal se je med njimi, oni so hodili za njim. »Se malo se stisnite, prosim vas,« je rekel sprevednikov glas; temni človek-možiček z umazanimi nohti, če je to njegova roka, je zahreščal: »Prej ste delali v tovarni ribjih konzerv, kaj, tovariš sprevednik?« Obrazi so padali, od daleč krohot, vse se je premaknilo, vzvalovilo. Smejali so se, prsi na hrbtu so poskakovale; dva sta vstala in se rinila — postaja, s cingljanjem je voz naglo zavrl, da je vse odneslo k nekakšnim držajem, vse se je gnetlo, plazilo se je, gnusni možiček ga je prijel za prsi s koščeno roko, mali umazanec ... Zadaž so planili novi, v hlastanju so se združevali v roke in stegna. Nad glavami v tramvaju nenadna bibavica dežnikov na cesti, snežilo je, na drogovih visijo usnjene kaplje, na vsaki dlani: različni nohti. Pri oknu je sedela gospa Gnjlilova ... kot da ima lasnice pod ruto ... To je nekaj čisto novega, prej jo je poznal kot urejeno žensko, peljali so mimo hriba s spomenikom. Gospa Gnjlilova ga je opazila, sklanjala se je izza košare z boljšečim nasmehom: »Gospod Valenta?« Stegnil je vrat, ušel je iz ovratnika, da bi ga lažje videla; zakrival ga je širok hrbet, več kot pol obraza. »O gospa Gnjlilova,« je rekel pridušeno, nekaj jih je trznilo. Ženska je prisluškovala, hrbet je pokazal profil, oster nos. »O ne ne!« je zavpila gospa, »tako me pa ne smete več klicati,« obkrožila je ves tramvaj. »Nisem več Gnjlilova, zdaj sem Sosljeva.« »OOooOOooOOohala,« Valenta je z vzkliki zakrival naraščajočo zadrego, »tovariša Soslja soproga ste?« »Kaj ga ne vidite,« se je čudila, »tule zraven sedi.« Iz temnega kota se je spustila glava v svetlobo, kapljice na obrazu so se zaiskrile. »Tu sem,« je rekel in silil s čelom v gabardenasto rit. »Tudi otroka že imava,« za hip se je izgubil, Valenta je prikalal gospe Gnjlilovi in se začel prebijati k vratom v daljavi. »Lepo, lepo,« je še rekel, »ampak da me ne odnese,« nasmehnil se je umikajočim; med njimi je stala srednješolka. Voznik se je pogovarjal, rokave je imel zavihane čez kosmate komolce na krmilu, človek ob njem je bil znanec, Valenta je slišal imeni. Tu se je dalo lažje dihati. »Ali izstopite?« Umaknil se je, zdaj sta stala skupaj s človekom, ki so mu iz nosnic sršele dlake. »Ali niste vi delali v tovarni čevljev? Če se me spomnite, Fajdiga, Peter Fajdiga, Fajfa ste mi pravili. Pa tudi Najdiga, se spomniš.« Valenta je zanikal, da bi se poznala. Rekel je, da se dogaja, človek mimogrede zameša obraze. »Drži, drži,« je rekel tisti, »ampak ti si tako podoben fantu, ki dela v tovarni čevljev.« Brez odgovora je v skupini prišel pod kamnito nebo na trgu. Na drugi strani beli komisariat. Sneg mu je padal na plešo in se z zbodljaji topil, stražarja pred vhodom sta ga spoštljivo pozdravila, odkimal je z občutkom, da nekaj velja, na hodniku so ga pozdravljali gospod komisar, tovariš komisar, v očeh je videl jutro in predanost. Pred stenčasom se je ustavil.

Predavanje prof. Schumpetra »Balistika in frenologija« odpade oz. je preloženo na 6. 1. 1960.

Izpiti: 3 c v petek, 20. 12. ob 13. uri,

3 b v petek, 30. 12. ob 17. uri, oboje v sobi 22.

Rezultate pregleduje tov. inšpektor 2 c Babič. Pištrole in copate prinesite s seboj!

Družinski izlet v München z ogledom Kriminalmuseum in zbirke Braunau od 30. 12. do 3. 1. 1960. Rok prijave do 26. 12.

Enotna cena 60.— murnov. Odhod z ljublj. železniške postaje ob 2.15.

V sredo bo v Kristalni dvorani tov. Razboršek promoviran v višjega nadzornika 1 b. Prisoten bo tovariš komisar Valenta in pomočnik svetnika za notranje zadeve Kolariča ter pomočnik svetnika za pravosodje Varlja (ne ve se še, kateri pomočniki).

Šaljivi kotichek: Kljun otresa inšpektor 2 c Golob.

Pamtičeva žena se boji, da bo njen mož izgubil še pamet, ko je prejšnjo soboto prišel domov brez hlač — Oče in mati inšpektorja Razborška (ki je včeraj doktoriral) že pečeta potice, ne ve se, ali zaradi sina ali zaradi Božiča — Slišali smo, da ima inšpektor Kosovel najraje omlete: ali mu bo to kaj pomagalo pri njenem vzponu, ko vsi vemo, da ima tovariš višji inšpektor 2 a Fistič, ki je njegov predstojnik, najraje osliče? —

Epigram, na vrh poslan:

Ko si enkrat vrh planine,
d'nar in slava ti ne gine,
toda pomni: ker skomine
opravljiv'c ima, te ošine
iz abotne globočine,
te umazane doline,
kjer vse zgine, kjer vse mine!

Mimo je prišel Razboršek z akti, Valenta ga je prijel pod roko in ga odpeljal v pisarno. »Kaj pa vi, ste brali tole?« Razboršek je zlomljeno pogledoval iz vdrtega naslanjača, išče znamenja na obrazu — Valenta je zasukal brado na rame, da je bilo pred njim okno in Razboršek za njim. Na trgu so vzleteli golobi gor nad glavo barona, razprostrli so se po očiščenih ploskvah pred gostilno, človek je prihajal. Bližal se je gostilni, gostilničar se je priklanjal med golobi, čepe je upogibal vrat pred ljudmi, ki so ves čas hodili mimo. V vratih je stala gruča pivcev, obrazi so se oddaljeno smejali, oblaki so se premikali v beli svetlobi je Razboršek vstal, imel je neke nove razsežnosti: plašč, glava, njegov pogovor z Marijo, ki je prinesla kavo. »Dobro jutro, Marija,« je pozdravil Valenta prisrčno, moral se je obrniti, da Razboršek ne bi zagledal njegovega smeha. Bilo je smešno, kako se vsi potegujejo za naklonjenost te ostarele device, haha, on edini je vedel, kako je z njo, enkrat jo je potipal, pa nikoli več, hvala lepa. »Lepo pričesko imate,« je rekel Razboršek prepričevalno, zavite ustnice in stisnjene blazne oči — ves obraz je krožil, se zvijal in namigoval na moškost. »Bliža se Novo leto,« vrgla je očesi s pladnja v Valento, padli sta ji nazaj v žuboreči kavni curek, »vsi se pripravljamo, lišpamo za to čudovito noč, ki se povzdiguje nad vse druge.« »Povzdiguje povzdiguje,« je zamrmral Valenta, ti bom jaz že dal povzdigovanje. Babnica misli, da bo šla z mano na praznovanje, zelo verjetno. To je tako, če se človek zaplete. Ponudiš ji en prst, trapi, pa te zgrabi za komolec. Ne ampak res bi bilo izredno, če bi jo peljal k Murnu, opolnoči pa ji potisnem prst v anus in zavpijem: »Dvanajsta bije, gospodična!« To bi bilo dobro. Cepec. Kakšen dan, to je vse zaradi gospe Gnjlilove. Take reči vržejo človeka s tira, ponori. »No dobro,« je odpeljal pogovor, »kaj je zdaj, Razboršek, ali ste brali ali niste? Kaj pravite, kako se vam zdi?« V zamorskih ustnicah je Razboršek pokazal odobravanje, še bolj jih je izbočil na nasmeh Marije, ki je odhajala in poskušala

migati z ritjo. »Dobra stvar je to, kar posrečena,« je govoril, »ne, v bistvu ne.« Valenta se je na glas zakrohotal: »Vi ste moje ogledalo, gospod doktor; če bi skočil skozi okno, bi mi gotovo sledili. Zdaj ste se pokazali: zanikali ste prejšnjo trditev samo zaradi tega, ker sem se nakremžil.« »Vedel sem, da boste to rekli.« Razboršek je poskočil kot na pletenem stolu. »Nalašč sem upošteval vaš obraz, vedel sem, da se pačite prav zato, da bi jaz zanikal prvo trditev.« Valenta se je komaj premagal, da ni storil česa, za kar niti ni vedel, kaj naj bi bilo. »No vidite:« je nadaljeval Razboršek, »da je stenčas odlična zamisel, sem rekel, da vam dam priložnost za pačenje.« »Tako torej, za pačenje. Lepo, lepo. Ne vem, Razboršek, kaj si vi mislite o meni. Mislite, da bom dovolil take predrznosti? Takole se ne boste igračkali z mano, jaz nisem lutka, ki bi jo lahko napihovali po svoji volji. Te vaše težnje po prijateljstvu, po zaupnosti in nekakšnem razkazovanju duše, ki me spominja na otroško igro zdravniki, ne bom dopustil. Lahko da ste doktorirali iz psihiopatologije, Razboršek, to je čisto mogoče, in pravzaprav tako tudi je, nekaj pa velja — človek je mnogo bolj zapleten, kot si predstavljate vi, in jaz vam lahko povem, da se z vami ne bom mogel nikoli zblížati. Pa tudi vi se ne boste z nikomer nikoli, ker je to, kar počnete, narobe. Zdravo, na svidenje, ven.«

Razboršek je vljudno vstal, kri mu je padla z obraza kot omet ali kakor da je pri dviganju pomolil glavo nad njeno gladino, bledica se je razlezla do ovratnika, pospravil je svoje telo in šel k vratom. »Pridite nazaj,« je rekel Valenta, »nisem mislil tako ostro, ampak morate vedeti: vznejevoljilo me je, kljub vsemu je bilo precej neumno. No, zdaj pa kar povejte, če je kaj novega pri Tominšku. Ta primer je precej bolj pomemben, kot si vi predstavljate, povem vam, da ima neko ozadje.«

Razboršek je začel hvaležno pripovedovati, drugega Valenta niti ni pričakoval. Kako more biti človek tako brez ponosa! Če bi mene kdo nadrl ... bi popolnoma hladnen vstal in odšel, pri ponovnem srečanju bi ga z istim hladnim obrazom samo pogledal. Razboršek pa se je pricedil nazaj, vesel kot psiček, gnida je, gnida. Eh, kdo bi vedel ... ne vem kako ponižan tudi ni videti, čisto prijazno me gleda, v resnici sem bil jaz surov. On se je izkazal kolikor toliko za človeka, jaz pa: ven. Saj je res, da je neumno govoril, a lahko bi ga tudi bolj obzirno zavrnil. Rekel bi mu, kaj neki govorite, saj, pogovarjati se, ne rečem, ampak psiha sem psiha tja ... Ja no, ne da se kar priti v sobo in reči nekemu, da se je pačil in zakaj se je. V redu, priznam, po drugi strani je dobro, da se ljudje skušajo razumeti, toda prosim vas, človek je bolj zapleteno bitje, kot si predstavljamo. Dada. Kar takole naravnost ne gre.

»Tominšek še vedno trdi, da ni zažgal skednja zato, da bi uničil skrivališče. Pravi, da se je peljal z avtom vse do skednja, tam se je zaletel — to krivdo priznava — v avtu so bili še njegova žena, oče in znanec Bizjak.«

»O, to je pa novo? Bizjaka prej ni omenil. Kaj pravi žena?«

Razboršek je vneto prikimal: »Jaja, saj to je najbolj zanimivo. Ona pravi, da je sploh ni bilo v avtu. Niti nje niti Bizjaka.«

»Kako ve, da ni bilo Bizjaka? Je bila z njim?«

»Pravi, da sta prav takrat imela zmenek. Kje? Pri Jerebu v sobi 12. Druga stvar — oče je izpovedal, da so bili v avtu dejansko Bizjak, žena, sin in on. Žena, kakšna žena? Bizjakova ljubica. Dadane, ne mislim Tominškove žene, pač pa očetovo svakinjo. Zdajle sem se pa ujel, dovolite, da se spomnim. Ne, vsekakor mislim Tominškovo ženo,

se pravi mlajšo. Oče trdi, da so se po nesreči vsi štirje vrnili domov, kjer sta se Tominšek in žena sprla. Priznal je tudi, da je bil pijan, zaradi česar se ne more natančno spomniti, kdo je prvi streljal, Tominšek ali Bizjak. Vsekakor je poslednje, česar se spominja, krvava Bizjakova glava in strašen krik: aaaaaa. Čakajte malo, Bizjaka sploh ni, saj ste mi pripovedovali, da ga nimajo vpisanega v nobenih knjigah. Pa tudi trupla ni nikjer. Kri je sicer bila, najbrž so ubili koga drugega, pa valijo krivdo na Bizjaka, ki ga sploh ni. To je tisto, kar je najbolj čudno. Kri je sicer bila, a je bilo tako malo, da močno sumim: nekdo se je urezal v palec ali kam drugam. Res smo na Tominšku našli vrez noža, vendar trdi, da je to posledica nesreče z avtom, imel da ga je za pasom, pa se mu je zapičil.«

»Veste kaj,« je rekel Valenta, »precj jasno mi je, kaj se je tu zgodilo. Očitno je, da je to pesek v oči preiskovalcem: pomemben je skedenj in ostanki tihotapskega blaga v njem. Družina je obdolžena prekupčevanja in ne umora; kakor vidite, poskušajo spraviti preiskavo v slepo ulico. Bizjaka nikoli ni bilo, ni ga in ga ne bo. To so same izmišljotine. Kdo vodi preiskavo?«

»Horvat.« Oba sta se namuznila. »Dajte jo raje kakemu 2 a,« je rekel Valenta, »Horvat je zmešanec. Dejansko postaja tihotapljenje družbeno zlo. Tu je treba zatirati. Dobro je, je še kaj posebnega?«

»Nene.«

»Je kaj, česar ne bi zmogli? Dam kakšno pooblastilo?«

»Hvala lepa, ni treba. Vse je v redu.«

»Vem, zadovoljen sem z vami, Razboršek, sposobni ste in človeško srce imate.« Zasmejala sta se, Razboršek je iz opravičujočih gibov zgradil svoj odhod. Valenta se je v skoku vrgel v naslanjač, premetaval se je po njem, zunaj je bil tako lep dan. Nekaj obetajočega je bilo v bleščanju na trgu, tu in tam so med hišami vihrala drevesa, tudi ljudje so bili pripravljeni. Prišli so na trg iz Ulice Bakrenih, prvi trenutek so se ozirali za nekom, potem so počasi stopali z roko na kloboku mimo trgovine z glasbili. Pokajeno cigareto so vrgli v oddaljeni koš. Tedaj so se ustavili in pomahali z roko, šli so jim nasproti, objeli so se. Kasneje med ogledovanjem so jih šaljivo pokarali s kazalcem, a ne za dolgo — morali so se umakniti k zidu, ker so prihajali z velikim vozom zimske povrtnine, sede na kozlu. Valenta bi lahko telefoniral Piriho. To je prav dobra misel, ob sedmih bi lahko šla v kino v Mostah, tam ju nihče ne pozna. Po predstavi — na večerjo ob Ljubljani. Škoda, da ni pri nas gostiln s separeji. Sedeti z njo v dimu in krohotu... nene. Premišljevanje ga je vznemirilo, da je začel hoditi po sobi z menjajočim se korakom, mogoče je sploh ne bi mogel peljati ven, kaj se ve, navsezadnje bi se izkazalo, da mu sploh ni do tega, pa še Pirihi. No, recimo, da bi jo res povabil v gostilno, kaj bi se zgodilo? Prva stvar: obleke nima, drugič bi prišel natak, midva bi naročila oziroma jaz bi naročil, še prej bi jo vprašal, kasneje bi se kaj pogovarjala. V redu. Gledala bi druge, gotovo bi bila med njimi kakšna, ki bi se s prsti gladila po vratu, opozoril bi jo na podobnost, sploh bi se veliko smejala — to je tudi v redu. Torej če pa ne bi šla ven, bi prišel k njej z vinom, ta fant se bo gotovo potikal naokrog, nekam bi ga moral spraviti, v kino. Tudi to je v redu. Čudno vse skupaj. Še najboljše bo, če ne gre več k njej.

Njegova pisarna ga je presenečala, usedel se je na mizo in poklical Božičnika. Pri tej stvari ga je jezilo, ker ni vedel, kaj naj bi s predlogom sploh počel, bil je tiste vrste, pri katerem ne moreš drugega, kot da pohvališ ali pograjaš predlagatelja, četudi nisi vesel ali jezen

zaradi predloga. Odločitev bo odvisna od Božičnika. »Vi Božičnik ste včeraj vrgli v moj predalček nek predlog. Zdaj bi rad vedel, kaj natančno mislite s tistimi kaveljčki.«

»Tako vam bom razložil.« Po glasu je spoznal, da se bo Božičnik na vse kriplje bojeval za predlog. »Moj predlog izhaja iz dejstva, da so v prejšnjem letu začasno onesposobili deset redarjev Narodne Zaščite z udarcem po glavi, po vrhu glave. Ne bom našteval, koliko izgubljenih delovnih ur je to povzročilo — povem vam, da jih je bilo dvestoštirideset. Kaj to pomeni, mi ni treba razlagati: to je en delovni mesec.«

»V redu,« je rekel Valenta po votlem premolku, polnem povsem brezbriznega brenčanja v nekih drugih prostorih. »Se pravi, da imamo na leto zaradi teh desetih izgubo ene mesečne plače, to je devetdeset murnov. Zdaj me poslušajte: ne vem natanko, koliko redarjev imamo, ampak gotovo enega na tristo prebivalcev, s preprostim računom jih tako dobimo natančno dvaintrideset tisoč in pol. Da bi preuredili čepice — kajti lopovi gotovo ne udarjajo vsako leto iste deseterice — bi potrebovali dva krat dvaintrideset tisoč in pol, to je okroglo petinšestdeset tisoč murnov. Enkrat se pozabavajte, Božičnik, in zdelite petinšestdeset tisoč z devetdeset, pa boste videli, v koliko letih bi se stroški izenačili.« Bilo je grozno, skoraj grozno, da je od nekod slišal Božičnika, obenem pa videl vrata, mizo, stene, oblake, dvojno slušalko, razcepljeni polovici nosa. Lahko je gledal tudi drugače: samo en nos, slušalko, dvoje oken; ali pa kljuko med nosovoma; če bi podaljšal kote vrat, bi bil zajet v kvader s pepelnikom, mizo in telefonom; ko je zaprl oči, je bil v različni rdečini mesene svetlobe plavajočih ploskev, po katerih je polzela slepa pega. Božičnik je bil vedno samo na ušesu: »Ampak tovariš komisar, prosim vas... S tem izumom, lepo vas prosim, lahko ujamemo deset zločincev na leto. Saj sem napisal: na gumo v podlogi čepice se pritrdijo kaveljčki, v trenutku, ko kdo priteče in udari po takem pokrivalu, se preprosto ulovi nanj kot riba. Čepice pa ne bi mogel vzeti s seboj, kajti na redarjevo glavo bi bila pritrjena z opasico.«

Valenti se je po eni strani zdelo krivično, da bi kar zavrnil Božičnika, a v tem predlogu je bilo nekaj smešnega, neresnega, celo nezdravo grobega: ogromna riba s porcelanastimi očmi, poleg tega on ni za telefoniranje: vse je ukradeno, vse se izgubi na poti do drugega ušesa, vse telo — in še glas je drugačen. »Poglejte, čepice se, prizanesljivo ocenjeno, obrabijo v desetih letih. Torej bi za sto lopovov porabili petinšestdeset tisoč murnov, torej šeststopenjdeset murnov za enega — sedemmesečno plačo. Se vam ne zdi, da je to preveč? Komu bi plačevali, da v sedmih mesecih ulovi enega samega, dajte no, Božičnik, saj vidite, da to ne gre.«

Božičniku je glas šinil v višave: »Ja kaj pa mislite, prosim lepo? Ravno za to gre, ta lov pride še poleg, je takorekoč posreden. Medtem, ko redar lovi redno, po službeni dolžnosti, se na njegovo kapo ulovi zlikovec, ne da bi redar s prstom mignil. To je velik dobiček.«

»To je res zanimivo, Valenta,« je rekel na glas, »da se takole pogovarjaš.« Božičnik je umolknil. »Res zanimivo. Zdaj je Božičnik tiho,« se je smejal Valenta. »Oprostite,« je rekel Božičnik, »da se takole vsiljujem, vendar moram reči, da se je za predlog navdušilo že dosti uslužbencev: Peričnik, Gaber, Babič, Fistič...« Vsakdo drug bi takoj odnehal, če bi mu rekel v slušalko to je res zanimivo Valenta, tale misli iti do konca. »Vsekakor čimprej končajte ta utrujajoči pogovor,« je rekel. »Seveda,« je odvrnil Božičnik, »jutri pokličem.« Ti kar kliči.

Prihajajte, kadar vas je volja. Pripovedujte mi o kaveljčkih in Tominšku, jaz nimam nič proti. Aha, vrata se odpirajo, prišla bo Marija z nekakšnim za lase privlečenim razgovorom. Obenem je žalostno, kako se trudi, ne samo pričeska, tudi obleka je nova: cenen kostim z vtaknimi rožicami. »Kaj je, Marija, kaj spet hočete od mene?« Njen obraz se je skrčil, kot slepec je začela otipavati — segala je v zrak, delala korake, rdeča kot kameleon. Blazno grda ženska je to, noge je imela poraščene s kocinami, pa si jih je mazala z kdo ve čim, z mastmi. Človeka je sram samega sebe.

»Torej tako, Marija,« mu je prihajalo iz ust, »vidite, v tej sobi jaz lahko delam, kar hočem.«

Zaradi nečesa je bil njegov stavek določljiv, v njem je našla neko svojo vsebino, sicer se ne bi usedla in rekla: »O veste kaj, tega pa že ne morete, drugače bi si jaz ne upala v sobo.« Presedla se je in vrgla eno nogo na drugo.

»Aha!« Videti je bilo, da si je nekoč prižgal cigareto, puhnil je dim skozi ustnici. Lahko bi kaj počel, v načrtu je imel ogled izpitov 3 c, ampak to je popoldne.

Iz žepa je potegnila listnico, dolgo časa jo je vlekla. »Dada,« je rekel in slišal ropot snežnega pluga, tisto sikanje čistilca snega. Napol je vstal, Marija se je prijazno nasmehnila, menda razumevajoče.

»Tu jaz lahko delam, kar hočem,« je rekel bahaško, v bistvu pa neprizadeto, pravzaprav se sploh ni bahal, ker so bile stvari v tem trenutku strašno mirne, ležale so tam — niti ne ležale, ampak so bile brez pridevnikov. Nenadoma je opazil, da mu Marija meče listnico, ki je letela, prihaja. Je že tu, zaprl je oči — najprej jo je začutil na licu, šele potem je zaslišal trtrat in oh, je Marija padla nanj. Od blizu je videl, kako se mu njena roka, dotaknila se ga je po licu. »Oprostite, oprostite,« je rekla in skočila nazaj v zeleni obleki.

Pa zakaj. In zakaj se dela nejevoljnega, če v bistvu ni ničesar. »Marija, delo imam,« mogoče je sam presenečen nad sabo, od kod je dobil te besede moči, kajpada je takoj odšla. V takih pogojih je seveda nemogoče delati, stavi sto proti ena, da bi, tudi če bi začel, že naslednji trenutek kdo prišel. Nemogoče je v poklicu uživati, če prihajajo s kaveljčki in ti mečejo denarnice v glavo, Marijo bo treba spraviti nekam drugam, ali nikakor ne k Razboršku. To bo težko, srečavati Marijo na hodniku, prestrezati njen idiotski pogled. Nič, kar pustil jo bom pri sebi, priznati si moram, da me tisto z listnico ni prizadelo. No, prizadelo, ni se me dotaknilo, pravzaprav se me je, a to se še da prenesti. Nemogoče, da bi bile vse besede most med duhovnim in telesnim, seveda: konj, hiša, hlev. Pretežno so glagoli, dada, ampak zaradi dotakniti in prenesti se še ne da reči, zakaj je vrgla denarnico. Kar se je zgodilo, se je zgodilo v tej sobi pred tremi minutami, več se ni zgodilo.

Telefon se je oglasil; ko ga je Valenta pogledal, je videl, da nepremično stoji na mizi, čepe je pobrenčaval in nato vznemirjeno rekel: »Ti, zdravo! A si to ti, Oton?«

»O, zdravo, Janko,« je rekel Valenta in s kazalcem bobnal po telefonu, »torej se še spominjaš moje skrivne številke, haha?«

»Da, zapomnil sem si jo, ja, takih števil se je dobro spominjati, mhehe. Prej ko si odhajal, mi je bilo grozno nerodno, imel sem občutek, kot da sem prozoren, nene, kar tiho bodi, še dober si, da nisi nič rekel, jaz bi tako stvar takoj prijavil. Rad bi ti povedal, da res nimam nič zraven, vsega sta kriva Perger in njegov referent. Že način, kako je govoril, kar odzame se in se dodeli drugemu, upam,

da me razumeš, ne? Vem, moral bi ga takoj odstaviti v bistvu, kajne, ampak... Res je bilo videti, kot da popolnoma krivično odvezemamo hišo vrtcu, po enem primeru bi sklepal, da je to pri nas že v navadi.«

»Veš kaj je, Janko, jaz bi že ukrepal, in to takoj, a na srečo vrtec dejansko ne zasluži našega vrta, ki smo ga obdelovali, prosim te, vsi stanovalci tri leta, preden je sploh kaj obrodilo. Odstranjevali smo skale, kamenje, urejevali, delali, jaz sem moral hoditi po gnoj, strahota. Takih žuljev še nisem imel. Če pa prideš spomladi k meni na obisk: paradižnik, kumare, endivija, pridi kaj k meni, Janko. Postopek sam je pa tako napačen, da se čudim. Ne vem, kako lahko dovoljuješ kaj takega, Janko, koliko časa te ni bilo?«

»Tri mesece me ni bilo, pomisli, kako je človek prasica po naravi.«

»V treh mesecih že vse narobe? Ts, ts. Prva stvar, ki je narobe, je to, da ste dodelili zemljišče sebi v smislu — kakšna slovenščina je to, prosim te, Janko — počitniškega centra. In ti si še zraven« — »nene, jaz sem« — »in ti si, Janko,« — »potem kasneje« — »ti si sedel zraven in kimal, Janko, plameničar z medaljo Zasluga dela.«

»Poslušaj me, samo poslušaj me, takoj, ko si odšel, sem vse spremenil, vso listino sem spremenil. Vrtca ne bomo mi zasegli, kako bi mogli poditi otroke iz vrtca. Vrtec smo pustili pri miru. Vi dobite vrt, vrtec bo dobil pa nek drug vrt, ki ga imam že ogledanega.«

»To je ravno po tvoje, eno napako z drugo krpaš. Jaz ti povem, Janko, letel boš iz Plamenice, to ne pelje nikamor. Pusti zdaj osebne koristi drugih, ti ne znaš reči ne. To te bo še pokopalo. Odslej govori ne ne, pa četudi samemu Murnu, razumeš ti mene, Janko?«

»Ne, ne vem, če me razumeš, Oton. Jaz sem vse popravil, zdaj je vse po pravilih. Tisti novi vrt je star in opustel, nihče ga ne ureja, gotovo bodo lastniki veseli, če ga bodo otroci uredili.«

»Dobro je, če je tako, sem vsaj miren. Janko, Pergerja v rit. Razumeš? Vsaj pokaži, da nisi z njim v zvezi.« Prostor se je določal s telesom; roka na kljuki. Pod nagnjeno glavo je pripeto zeleno. V bistvu zelena obleka, Marija. Majcen je govoril, da je pokazal, rekel je... Z očmi je lovil plasti — hip zatem je že vedel, da je praznina med Marijinim telesom in telefonom nastala, ker je bila Marija brez vsebine, obenem se je že vse pripravljalo. To samo približno... Da, da, zdaj je bila že boljša, čeprav še vedno kot na fotografiji, lahko je videl njen nasmeh, nekaj bo rekla. Ne morem se deliti. »Zdaj ne morem več, Janko, zdravo.« Prišel je Srakar.

Z Marijo sta se lovila v vratih, umikala drug drugemu, ko je odhajala. Bil je oblečen v debel gubast pulover: spodaj se je, ko je sedel, pokazala modra črtasta srajca? pižama, na nogah čudno nizki čevlji, ali so bili copati, imeli so kovinske sponke — že so se skrili pod mizo.

Izkazalo se je, da Srakar ni hotel skrivati svojih oblačil, nasprotno, vse je razkazal, vsega se je dotikal s prsti. »Ta naglica,« je rekel blede, »to je razumljivo, bil sem še v postelji, ko so mi javili. Skočil sem hitro k vam, in —« razširil roke.

»Kaj pa je, kaj pa je.« Valento je takoj zgrabila mrzlica, stresal je vrat in miganje.

»Kaj vi še ne veste,« je rekel Srakar bolj turobno. Iz pižaminega žepa je potegnil siv tulec. »Tega pa ne razumem, da ne veste.« Iz tulca je vzel očala iz belega srebra, »no ja, če pa ne veste —« nasadil si jih je s pojemajočim gibom, ampak zanesljivo.

Saj to so očala, je spreletelo Valento. Ni pričakoval ne vem kaj, a vseeno — mislil je, da bo kaj bolj oprijemljivega. Listek, fotografija, podoba.

Srakar je gladil in gladil okvirje. »To je res čudno,« je rekel, »jaz sem pričakoval, da mi boste vse razjasnili.« Valenta je zaslutil. Zgodilo se je nekaj pomembnega in Srakar mu ne bo povedal, kaj je to. Ustrelili so Murna.

»To je nerodna stvar,« je rekel Srakar. »Vi verjetno veste, da vas predsednik ceni.«

»Hvala.«

Srakar se je zdrznil. »No ja, saj vas tudi jaz cenim,« je rekel.

»Hvala lepa.«

Srakar se je zazrl v okno in bil lep čas tiho, kot da je izgubil nit. »Torej prav zato gre,« končno, »vi nič ne veste o rečeh, ki bi jih morali poznati. Kaj vas Varnost ni obvestila?«

»Ne, to sploh ne,« je rekel Valenta in vstal. Srakar je prišel k njemu in šepnil: »Mikrofone so odkrili pri Murnu, povsod — v kabinetu, povsod. Pobesnel je.«

Valenta je spoznal, da je stvar zelo resna, mikrofoni v kabinetu, prasec Pipanov ga ni obvestil. To se zdaj redno dogaja, boj med njima je že odkrit, joj je to neokusno. Dobro dobro, jim bom že povrnil, Pipanu bo za tole še žal.

»Pipan ima dokaze, da so to storili Kerubini,« Srakar je stal pri oknu, roki na hrbtu sta se igrali, »in jaz mu dam v marsičem prav.«

»No, čakajte no,« je rekel Valenta, »kakšni Kerubini.« Srakarju se je lahko celo posmejal. »Kerubine sem jaz lastnoročno dobesedno iztrebil, to vam zagotovim, tovariš sekretar, še preden je bila Državna Varnost ustanovljena. Kerubinov ni več, to je eno, drugo pa je, da nekateri naši ljudje še vedno nasedajo turški propagandi. Jasno je, da bodo Turki pisali, da imajo svoje ljudi še zmeraj pri nas. Jaz se takim poročilom krohotam.« Srakar se je začel umikati: »Saj jaz ne rečem, jaz niti najmanj ne vem, ampak to, da vi niste bili obveščeni, Varnost pa, to govori, da je tudi Murn takega mnenja,« prijel je za naslonjalo in se počasi naslonil na komolce. Da bi ljudje, kot je Goričar, hodili po Narodni zbornici, se plazili po kabinetu in pritrjevali mikrofone, to ne pride v poštev, drugih pa dejansko ni, vsi, ki so kaj pomenili, so ustreljeni, sam sem podpisal.

»Ne, veste, to bo nekdo drug,« je rekel. Srakar se je nedoločno nakremžil: »Verjamem, ampak kdo bo to?« Točno med njima je pozvonilo, zahlastal je: »Pazite, pazite, to je on. Besen je, ne govorite naglas.«

»Kaj delate, norci zagamani!« je zavpil Murn, Valento je srbelo v ušesu, kamor je tesno prižeti sekretar spuščal vročo sapo — zdajle bi se moral zbrati — »preden bi vi prišli, bi mene že zdavnaj lahko pretepli ali ubili. Ne vem, zakaj vas ni sram. Vi ste tudi policaj. Na mesto take policije bi lahko postavil lutke.« Srakar je, mogoče zato, da ne bi izdal svoje prisotnosti, prilagodil dihanje Valentovemu. Stala sta, predsednik je vpil.

»Saj jaz sem že poslal svoje ljudi, samo nisem vedel, če lahko pridemo k vam, drugače pa delujemo. Vendar je tu nekaj, kar bi vam rad povedal.«

»Vi boste en drek povedali.«

»Oprostite, oprostite, tovariš Murn,« Valenta si je prizadeval, Murn bi vsak čas lahko zavpil drek, on bi takrat moral utihniti, potem bi spet kaj rekel, oni pa kričal. »Oprostite, a jaz nisem mnenja, da bi to

